

کرونا، ترور، انفجار، التهاب... و عادی سازی

فرشاد گلزاری

با سپری شدن سال ۲۰۲۰ میلادی، فردا جهان اولین روز از سال ۲۰۲۱ را تجربه می‌کند. ژانویه‌ای که بر خلاف سال‌های گذشته شاهد برگزاری گسترده مراسم سال نو میلادی در آن نیستیم و تنها دلیلش پاندمی کرونا و هزاران جانباخته ناشی از آن است. بدون تردید ژانویه امسال نه تنها برای کشورهای اروپایی و آمریکا، بلکه برای دولت‌های منطقه، همانند گذشته نخواهد بود. دلیل این امر هم مشخص است. شاخص توسعه کشورهای منطقه غرب آسیا به هیچ وجه قابل مقایسه با قاره سبز، آمریکا یا کشورهای توسعه یافته یا به عبارتی دیگر «جهان اولی» نیست و بر همین اساس دولت‌های منطقه در مسائلی مانند بودجه، تجهیزات و... با مشکلات زیادی روبرو هستند و برای مقابله با پاندمی کرونا آمادگی کافی ندارند. بر این اساس اوضاع به حدی در جغرافیای خاورمیانه وخیم است که ما نمی‌توانیم نشانه خاصی از برپایی جشن سال نو میلادی بباییم. بر این اساس مسیحیان (مارونی‌ها) لبنان، سوریه و عراق این روزها صرفاً با یک مراسم مختصر در کلیساهای خود به استقبال سال جدید می‌روند و این در حالی است که التهاب‌های سیاسی در هر سه کشور به عنوان هدیه‌ای نامبارک از سال ۲۰۲۰ به سال ۲۰۲۱ تحویل داده شدند.

بغداد و ماجرای یک ترور

ژانویه ۲۰۲۰ به روز سوم رسید و شامگاه همان روز یک خبر بسیار مهم تنها در عرض چند دقیقه به سر تیتور رسانه‌های دنیا تبدیل شد. مخایره این خبر تا چند ساعت، نه تنها برای ایران بلکه برای بسیاری از کشورهای دنیا (اعم از همسو یا غیر همسو با تهران) قابل باور نبود اما به هر ترتیب خبر حکایت از ترور سردار شهید قاسم سلیمانی داشت. ژنرالی که به قول تحلیلگران داعی و امنیتی آمریکا دشمن قابل احترامی بود؛ چرا که توانست پس از ظهور داعش در عراق و سوریه، به چهره تأثیرگذار و مهره کلیدی در مساله مبارزه با تروریسم تکفیری تبدیل شود و بدون تردید همین جایگاه او موجب تغییرات ژئوپلیتیکی

تحرکات آمریکا و داعش

مهمی در سطح منطقه و همچنین راهبردهای فرامنطقه‌ای شد. بدون تردید ترور فرمانده سپاه قدس، ابومهدی المهندس و همران این دو آن هم با شلیک دو فروند موشک HELL FIRE در فرودگاه بغداد نه تنها یکی از مهمترین وقایع سال گذشته میلادی به حساب می‌آید، بلکه ابعاد حقوقی، امنیتی و سیاسی مهمی دارد که بخشی از آن همانند کوه یخ، فقط نوکش از آب بیرون است. مسائلی مانند اطلاع مقامات عراق از زمان و مکان ترور یا تفاسیر حقوقی که می‌گوید شهید سلیمانی با دعوت رسمی از سوی دولت عراق وارد فرودگاه بغداد شده است.

اعتراضات: از ناصر به تاسلیمانیه

در سال گذشته میلادی شاهد فروکش کردن نسبی اعتراضات در عراق بودیم که به نوعی نشان از بازگشت ثبات به این کشور داشت. اما در برخی شهرهای جنوبی عراق مثل ناصریه کلید خوردن اعتراضات یکی از مسائل مهم بود که در برخی از برهه‌ها میان معترضان و نیروهای امنیتی درگیری‌هایی شکل گرفت و حتی کار به جایی کشید که مقامات سیاسی

تل آویو حالا منتظر برگزاری چهارمین دور از انتخابات است که به احتمال زیاد در اسفند ماه برگزار می‌شود و دلایل اعتراض‌های اقتصادی و معیشتی در سرزمین‌های اشغالی علیه نتانیاهاست

عراق بارها طرفین را به خویشتنداری دعوت کردند. مشابه این اعتراضات را در سلیمانیه شاهد بودیم. از خرداد ماه سال جاری تا همین چند هفته پیش اقلیم کردستان عراق به صورت بریده بریده و مقطعی شاهد برگزاری چندین دور تظاهرات مردمی در سلیمانیه و سایر شهرهای خود بود که دلیل اصلی آن هم مجدداً به فساد اداری و سیاسی اقلیم برمی‌گردد. در اعتراض‌های اقلیم کردستان حدود ۱۲ نفر کشته و ۷۰ نفر زخمی شدند که تمام این تلفات به دلیل عدم پرداخت حقوق کارکنان از سوی دولت اقلیم کردستان عراق بر جای مانده است. نکته مهم و کلیدی این است که مردم اقلیم کردستان علیه مسعود بارزانی و خاندان او (حزب دموکرات کردستان) دست به اعتراض زدند و معتقدند که این فساد از سوی آنها در بدنه جامعه کردستان عراق ریشه دوانده است. واقعیت این است که حقوق کارکنان باید توسط اقلیم کردستان پرداخت شود ولی آنها معتقدند که بغداد باید آن را پرداخت کند که در نهایت اقلیم کردستان مجبور شد تا زیر بار پرداخت حقوق برود.

سوریه و قانون اساسی نیمه کاره

سوریه در سال ۲۰۲۰ در عرصه میدانی نسبت به سال‌های قبل آرام‌تر بود و ما دیگر شاهد آن درگیری‌های سهمگین و خونین در این کشور همانند گذشته نبودیم. البته درگیری‌های موضعی و لکه‌ای در شرق سوریه و همچنین در اطراف ادلب و حلب رخ داد اما به شدت سال‌های گذشته نبود. در این مسیر باید توجه کرد که سیاست ترکیه در سوریه طی سال گذشته باعث شد تا مجدداً تخرکاتی در نوار شمالی و شمال غربی سوریه اتفاق بیفتد و به این جهت معتقدم که بحث فشار آنکارا علیه دمشق همچنان وجود دارد. در این میان باید به برگزاری مذاکرات کمیته قانون اساسی سوریه توجه کرد که دور چهارم آن چند هفته پیش برگزار شد و باز هم کشورهایی مانند ترکیه بر سر راه آن سنگ انداختند. نکته جالب و بسیار مهم دیگر این است که کشورهایی مانند مصر، امارات، اردن و عربستان (در پشت صحنه) هم در روند مذاکرات این دور از تعیین و تصویب قانون اساسی سوریه شرکت داشتند که یکی از موضوعات مهم در سال ۲۰۲۰ به حساب می‌آید؛ چرا که این کشورها اساساً طی سال‌های گذشته تمام قد علیه دمشق اقدام کردند.

درگذشت «معلم» در میانه تحریم‌ها

موضوع مهم دیگر، درگذشت «ولید معلم» وزیر خارجه پیشین سوریه و انتخاب «فیصل مقداد» به عنوان رئیس جدید دستگاه دیپلماسی سوریه بود. این خبر در زمانی منتشر شد که دمشق در میانه سنگین‌ترین تحریم‌های آمریکا موسم به قانون سزار قرار دارد. تحریم‌هایی که معادلات اقتصادی این کشور را به هم ریخت و به دنبال آن است تا همانند سال ۲۰۱۱ یک نابسامانی اجتماعی با بستر معیشتی را به راه بیندازد تا در نهایت به یک تهدید امنیتی تبدیل شود. این در

اطراف کرکوک، الانبار، صلاح‌الدین و غیره کرده‌اند که در سال ۲۰۲۰ تعداد عملیات واحد ضد تروریسم و ارتش عراق افزایش پیدا کرد. از سوی دیگر راکت پراکنی‌هایی که به سمت سفارت آمریکا از منبع نامعلوم طی سال گذشته انجام شد یکی دیگر از مسائلی بود که نشان می‌داد واشنگتن در حال ناامن کردن محیط امنیتی عراق است که همین موضوع تا به امروز ادامه دارد.

روی کار آمدن «جو بایدن» در کاخ سفید بدون تردید برای منطقه خاورمیانه، شیوخ حاشیه خلیج فارس و نتانیاها معنای متفاوتی دارد و حتی می‌تواند نزاع‌ها و تقابل‌های سیاسی جدید را در این جغرافیای ملتهب و پر رمز و راز به وجود بیاورد

حالیکه در برگزاری انتخابات پارلمانی در سوریه یکی دیگر از مسائل مهم سال گذشته در این کشور به حساب می‌آید.

تعمیق بحران در بیروت

بحران معیشتی و اقتصادی لبنان در سال گذشته میلادی همانند سال ۲۰۱۹ میلادی ادامه داشت و همین موضوع بخشی از تمرکز رسانه‌های عربی را بر آن معطوف کرد. پس از آنکه «سعد حریری» نتوانست شکاف‌های موجود در بدنه اجتماعی-اقتصادی بیروت را ترمیم کند، دامنه اعتراضات مردمی در این شهر و برخی از نقاط لبنان مانند طرابلس افزایش پیدا کرد. زد و خورد‌های خونین و به میدان آمدن ارتش موجب شد تا گسل‌های سیاسی در این کشور که به بی‌دولتی شهره است، عریض‌تر و عمیق‌تر شود. در نهایت شاهد آن بودیم که حریری و جریان ۱۴ مارس ناچار به کناره‌گیری از قدرت شد و با روی کار آمدن «حسان دياب» به عنوان نخست‌وزیر جدید لبنان، همه به این امید بودند که مشکلات در این کشور اصلاح شود. کمی پس از به روی کار آمدن او و تیمش آمریکایی‌ها انگشت اتهام خود را به سوی رئیس بانک مرکزی نشانه رفتند. سفیر ایالات متحده در لبنان که نوک هرم این سناریو بود بارها و بارها اعلام کرد که دولت حسان دياب با حزب الله لبنان در ارتباط است و همین بهانه به رمز عمیاتی علیه دياب تبدیل شد. عملیاتی که مجدداً آردو کشی‌های میدانی را در سال ۲۰۲۰ به تصویر کشید و بارها و بارها مقامات آمریکا اعلام کردند که کمک‌های پزشکی و مالی خود به بیروت را قطع خواهند کرد. شورش علیه دولت دياب ادامه داشت که یکبار و در کمال ناپاوری بندر بیروت در تابستان انسان ظرف چند دقیقه با خاک

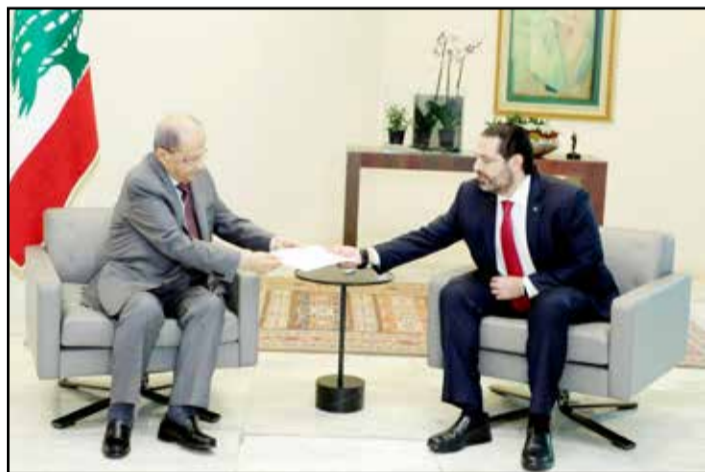
یکسان شد. انفجاری که براساس داده‌های موجود حاصل از آتش‌سوزی در انبار بندر ۹ و سرایت آن به انبار ۱۲، که نیترات آمونیوم در آن وجود داشت، بوده است. همین انفجار بود که دولت حسان دياب که نزدیک به شیعیان لبنان بود را به ورطه سقوط کشاند و در نهایت با استعفا او، بار دیگر سعد حریری مأمور تشکیل کابینه لبنان شد. جالب اینجاست که دولت لبنان هنوز تشکیل نشده و طی دو ماه اخیر دیدارهای متعددی میان میشل عون و سعد حریری اتفاق افتاده اما اخیراً حریری اعلام کرده که تشکیل کابینه لبنان به بعد از سال نو میلادی موکول شده است؛ به این ترتیب، بیروت همچنان بدون دولت روزگار خود را سپری می‌کند

دولت لبنان هنوز تشکیل نشده و طی دو ماه اخیر دیدارهای متعددی میان میشل عون و سعد حریری اتفاق افتاده اما اخیراً حریری اعلام کرده که تشکیل کابینه لبنان به بعد از سال نو میلادی موکول شده است؛ به این ترتیب، بیروت همچنان بدون دولت روزگار خود را سپری می‌کند

توافق‌نامه‌هایی به صورت مرحله‌ای منعقد شود و این در حالیکه اخیراً شاهد یک توافق مجدد میان جدایی طلبان جنوب یمن با منصور هادی بودیم. این توافق نشان می‌دهد که ریاض از روی کار آمدن دموکرات‌ها در کاخ سفید ناراضی و نگران است و حالا به دنبال سر پا نگه داشتن توافق‌ها در یمن بر اساس هدف گذاری خاص خود هستند. بر این اساس به نظر می‌رسد که در سال ۲۰۲۱ پرونده یمن دستخوش تغییرات مهمی شود.

سایه اسرائیل بر سر خلیج فارس

یکی از مهمترین اتفاقاتی که در سال گذشته میلادی رخ داد و پژواک‌های آن تا همین امروز شنیده می‌شود، پرونده عادی سازی روابط اسرائیل با کشورهای عربی بود. بسیاری معتقدند که این اتفاق بسیار مهم بوده و نمی‌توان آن را یک مساله کم اهمیت دانست و در مقابل منافع خود هستند اما مساله روابط اسرائیل و اعراب از سال‌های گذشته در جریان بوده و حالا شاهد علنی شدن آن هستیم. فارغ از این اظهار نظر باید گفت که امارات پس از اردن و مصر، سومین کشوری بود که در تابستان ۲۰۲۰ به عنوان خط‌شکن این پرونده عمل و روابطش با تل آویو را به صورت رسمی اعلام کرد.

پس از آن پادشاهی بحرین وارد میدان شد و یکبار شاهد آن بودیم که این کشور هم به عنوان چهارمین دولت، روابطش را با رژیم علنی کرد. البته بسیاری معتقدند که بحرین به دلیل اینکه گوش به فرمان عربستان سعودی است، وارد کانال عادی سازی شد اما به هر جهت دو طرف حالا در حال بازگشایی نمایندگی‌های دیپلماتیک خود هستند. سودان هم پنجمین کشوری بود که به قطار عادی سازی پیوست؛ کما اینکه بسیاری معتقدند عادی سازی روابط خارطوم و تل آویو به نوعی شکننده است و دلایل احتمال جمع شدن بساط شورای انتقالی نظامی این کشور خواهد بود. پادشاهی مراکش هم به عنوان ششمین کشور روابطش با اسرائیل را عادی کرد اما تمام این اتفاق‌ها به نوعی با انحلال کنست اسرائیل، کام «بنیامین نتانیاها» را تلخ کرد. تل آویو و حالا منتظر برگزاری چهارمین دور از انتخابات است که احتمال زیاد در اسفند ماه برگزار می‌شود.

اعتراض‌ها در سرزمین‌های اشغالی علیه نتانیاها و با درون مایه اقتصادی و معیشتی همچنان ادامه دارد و تمام این معادلات در حالی تشریح شد که چند روز دیگر ما شاهد به روی کار آمدن «جو بایدن» در کاخ سفید خواهیم بود. رئیس جمهوری که بدون تردید آمدنش برای منطقه خاورمیانه، شیوخ حاشیه خلیج فارس و نتانیاها معنای متفاوتی دارد و حتی می‌تواند نزاع‌ها و تقابل‌های سیاسی جدید را در این جغرافیای ملتهب و پر رمز و راز به وجود بیاورد.

تکرار رویارویی انصارالله و ریاض

در یمن اوضاع و احوال تا حد زیادی نسبت به سال‌های قبل متفاوت بود و این تفاوت هم در حوزه میدانی و هم در حوزه سیاسی حس می‌شد. در این کشور شاهد ابتکار عمل‌های متفاوتی بودیم؛ به گونه‌ای که همه‌های زیادی از سوی انصارالله یمن به عربستان سعودی و مواضعش در این کشور وارد شد و چندین مقر کلیدی سعودی‌ها مورد حمله قرار گرفت که نتوانست ریاض را وارد یک شوک و بحرانی آتی کند. این حملات کاهش قیمت نفت را در پی داشت و همین مساله موجب شد تا کنترل این بحران از توان سعودی‌ها هم خارج شود. اقدامات انصارالله صرفاً از طریق حملات هوایی صورت نگرفت، بلکه حملات زمینی هم مکمل آن شد که یکی از مهمترین آثارش، آزادسازی شهر مأرب بود. لذا باید گفت که ما در سال ۲۰۲۰ شاهد یکسری از عملیات‌های جدید مرسوب بودیم که خروجی‌اش کاملاً مشخص است.

تحول بسیار مهمی که در سال گذشته در یمن شاهدش بودیم، بروز اختلاف‌های مختلف میان امارات متحده عربی و عربستان سعودی بود؛ به گونه‌ای که امارات با حمایت از جدایی طلبان جنوب یمن سعی کرد تا منافع خود را تأمین کند و این در حالیکه که سعودی‌ها سعی کردند تا امارات را به هر نحوی که شده در ائتلاف عربی علیه یمن نگه دارند. در این میان چندین دور مذاکرات صلح میان طرفین در ژنو برگزار شد و قرار شد